

Povinnosti rezortů při zajišťování obrany státu a bezpečnosti

(Úkoly ministerstva zemědělství)

Poslání ministerstva zemědělství (dále jen „ministerstvo“ nebo „MZe“) vyplývá z jeho postavení ústředního správního úřadu v systému státní správy a je stanovena zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (kompetenční zákon).

Jeho úkoly ministerstva při zajišťování obrany stanovují zákony branné legislativy.

Základní právní normou ve vztahu k zajišťování bezpečnosti státu je ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, který stanoví:

(Čl. 3)

(2) Státní orgány, orgány územních samosprávných celků a právnické a fyzické osoby jsou povinny se podílet na zajišťování bezpečnosti České republiky. Rozsah povinností a další podrobnosti stanoví zákon.

Ve vztahu k zajišťování obrany České republiky ukládá povinnosti ministerstvům zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany,

§ 6

Ministerstva a jiné ústřední správní úřady k zajišťování obrany státu v oboru své působnosti

- a) vyhodnocují mezinárodněpolitickou situaci a navrhuji potřebná opatření k zajišťování obrany státu,*
- b) stanoví a realizují opatření k zajišťování obrany státu včetně plánování prostředků na ně,*
- c) odpovídají za výstavbu, provoz a údržbu objektů důležitých pro obranu státu,*
- d) plní úkoly k zajišťování obrany státu podle rozhodnutí vlády.*

Činnost ministerstev ve vztahu k zabezpečování obrany je koordinována **ministerstvem obrany** na základě ustanovení zákona České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy (kompetenční zákon).

§ 16

(2) Ministerstvo obrany jako orgán pro zabezpečování obrany

- d) koordinuje činnost ústředních orgánů, správních orgánů a orgánů samosprávy a právnických osob důležitých pro obranu státu při přípravě k obraně.*

Působnost a pravomoc státních orgánů a úkoly při zabezpečování bezpečnosti v **nevojenských krizových stavech** jsou rozpracovány v zákoně č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), který uvádí:

§ 4

(1) *Vláda při zajišťování připravenosti České republiky na krizové situace*

- a) *ukládá úkoly státním orgánům krizového řízení, řídí a kontroluje jejich činnost,*
- b) *určuje ministerstvo nebo jiný ústřední správní úřad pro koordinaci přípravy na řešení konkrétní krizové situace.*

§ 9

(1) *Ministerstva a jiné ústřední správní úřady (dále jen „ministerstvo“) k zajištění připravenosti na řešení krizových situací v oboru své působnosti:*

- a) *zřizují pracoviště krizového řízení,*
- b) *zpracovávají plán, který obsahuje souhrn krizových opatření a postupů k řešení krizových situací (dále jen „krizový plán“), krizový plán schvaluje ministr nebo vedoucí ústředního správního úřadu,*
- c) *zajišťují krizový štáb, jako pracovní orgán k řešení krizových situací, jehož složení a úkoly určí ministr nebo vedoucí ústředního správního úřadu,*
- d) *zajišťují na základě vyžádání jiného ministerstva provedení odborných prací vyplývajících z jejich působnosti,*
- e) *poskytují na vyžádání podklady jiným ministerstvům, krajským úřadům a okresním úřadům,*
- f) *vyžadují prostřednictvím ministerstva vnitra potřebné podklady od krajských úřadů a okresních úřadů,*
- g) *stanovují podřízeným územním správním úřadům povinnost poskytovat na vyžádání podklady pro zpracování krizových plánů krajů a krizových plánů okresů.*

(2) *Ministerstva*

- a) *vedou přehled možných zdrojů rizik, provádějí analýzy ohrožení v rámci prevence podle zvláštních předpisů a odstraňují nedostatky, které by mohly vést ke vzniku krizové situace,*
- b) *rozhodují o činnostech k řešení krizových situací a ke zmírnění jejich následků, pokud zvláštní předpis nestanoví jinak,*
- c) *organizují okamžité opravy nezbytných veřejných zařízení pro přežití obyvatelstva a k zajištění funkčnosti veřejné správy,*
- d) *vytvářejí podmínky pro nouzovou komunikaci ve vztahu k jiným správním úřadům, obcím, právníkům a fyzickým osobám.*

§ 10

Ministerstvo vnitra

(1) *Ministerstvo vnitra koordinuje přípravu na krizové stavy a jejich řešení*

Pravomoc ústředních správních úřadů při přípravě a přijetí hospodářských opatření pro krizové stavy uvádí zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů.

§ 6

Ústřední správní úřad

(1) *Ústřední správní úřad v systému hospodářských opatření pro krizové stavy v okruhu své působnosti:*

- a) *vypracovává koncepci hospodářských opatření pro krizové stavy jako součást koncepce rozvoje svěřeného odvětví,*
- b) *zpracovává plán nezbytných dodávek,*
- c) *uplatňuje požadavky na vytvoření státních hmotných rezerv u Správy státních hmotných rezerv,*
- d) *kontroluje přípravu hospodářských opatření pro krizové stavy u právníků a podnikajících fyzických osob zapojených do systému nouzového hospodářství nebo do systému hospodářské mobilizace a poskytuje potřebné informace o hospodářských opatřeních pro krizové stavy těmto osobám,*

e) odpovídá za řádnou přípravu činností, umožňující uskutečnění regulačních opatření.

Povinnosti a úkoly ministerstva při zajišťování obrany a bezpečnosti státu vyplývají z kompetencí ministerstva a ustanovení uvedených zákonů.

Na plnění úkolů k zajišťování obrany a bezpečnosti se podílí ministerstvo prostřednictvím svých zástupců **ve strukturách bezpečnostních orgánů** jak je znázorněno na obr. 1.

Z tohoto pohledu je **hlavním úkolem ministerstva** danými pravomocemi **zabezpečit výrobu nezávadných potravin a pitné vody, veterinární péči, ochranu rostlin a nouzové zásobování vodou.**

K zajištění uvedených úkolů v období přípravy na řešení krizových situací:

- o vytváří systém odborných služeb na úsecích veterinární a rostlinolékařské péče a nouzového zásobování vodou,
- o zpracovává, udržuje a upřesňuje vlastní krizový plán,
- o koordinuje upřesnění krizových plánů subjektů hospodářské mobilizace rezortu,
- o řídí odborné služby rezortu,
- o podílí se na plnění dalších úkolů při obranném a civilním nouzovém plánování.

Úkoly v tomto období ministerstvo plní **v součinnosti** s dalšími ústředními orgány státní správy jak je znázorněno na obr. 2.

Za krizových stavů vyhlášených pro celé území republiky:

- plní úkoly k zabezpečení zemědělské výroby a výroby potravin, krmiv, vody a hospodářského řízení lesní výroby,
- řeší začlenění rezortních služeb do integrovaného záchranného systému (IZS) a odborně řídí jejich činnost,
- navrhuje vládě, v součinnosti se Správou státních hmotných rezerv (SSHR), použití mobilizačních rezerv a uvolnění zemědělských surovin a potravin z hmotných rezerv pro potřebu ozbrojených sil a zabezpečení výživy obyvatelstva,
- realizuje připravená opatření pro zabezpečení úkolů výživy podle rozhodnutí vlády.

V krizových stavech navrhuje ministerstvo opatření k řešení krizových situací cestou svých zástupců v Ústředním krizovém štábu (ÚKŠ).

Konkretizace hlavních úkolů

Jedním z rozhodujících úkolů rezortu je **zabezpečení výroby základních potravin.**

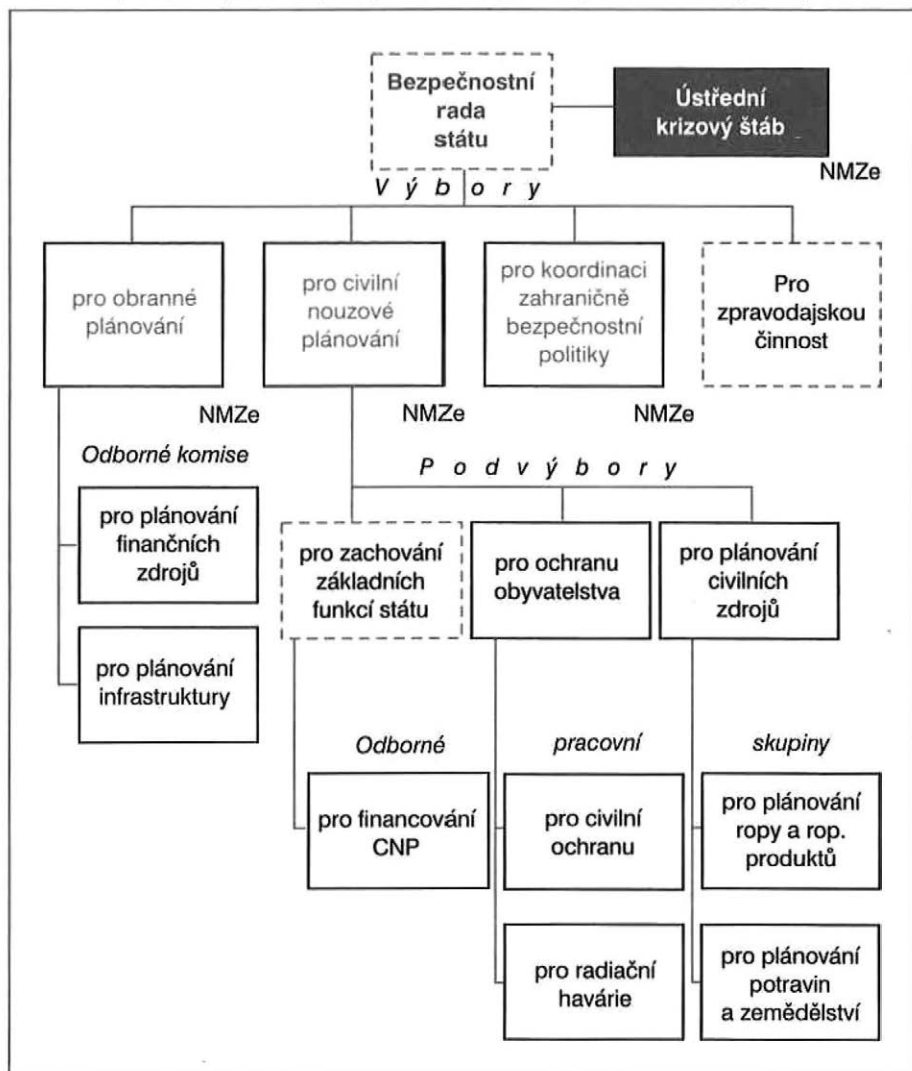
Předpokládá se, že po vyhlášení vojenských krizových stavů a realizaci následujících opatření, dojde k poklesu zemědělské produkce, sníží se výroba potravin a sortiment potravinářských výrobků.

Vzhledem k tomu je nutno k zabezpečení výživy obyvatelstva a armády v krizových situacích vytvářet zásoby potravin a připravovat regulační opatření v jejich spotřebě.

Úkoly k vytváření zásob plní ministerstvo ve spolupráci se SSHR uplatněním požadavku na nezbytnou skladbu a množství základních druhů potravin vytvářených státních hmotných rezerv.

Při zpracování návrhů a požadavků vychází z požadavků armády a také z oficiálních podkladů a dat publikovaných Českým statistickým úřadem, komoditních studií a údajů zemědělského programu na příslušná léta, situačních a výhledových zpráv pro jednotlivé komodity a podkladových zpráv odborů ministerstva.

**Zastoupení MZe
ve strukturách bezpečnostních orgánů ČR**
(štábech, výborech, podvýborech, komisích a pracovních skupinách)

Obr. 1

Veterinární zabezpečení v krizových situacích patří do působnosti orgánů veterinární péče, kterými jsou kromě MZe také ministerstvo obrany (MO), ministerstvo vnitra (MV), obce a orgány veterinární správy.

Pro řešení nebezpečných veterinárních nálezů vytváří ministr zemědělství **Ústřední nákazovou komisi (ÚNK)** jako svůj trvalý poradní orgán.

Schéma součinnosti
ministerstva zemědělství s ostatními úředními orgány státní správy
 (při krizovém plánování a přípravě hospodářských opatření pro krizové stavy)

Charakter krizových situací	V České republice		V zahraničí	
	Vojenské krizové situace	Nevojenské krizové situace	Záchrané operace a humanitární pomoc v krizích	
Vazby mezi ústředními orgány státní správy				
Koordinační orgány				
Koordinační vazby				
Součinnostní vazby				
Orgán zabezpečující financování hospodářské mobilizace a hosp. opatření pro zabez- pečení obrany				
Součinnostní orgány				
Součinnostní vazby				
Krizové situace, pro které se součinnost provádí				

Obr. 2

Tajemníkem komise je ústřední ředitel Státní veterinární správy ČR (SVS)

Členy komise jsou mimo jiné také zástupci MO a MV.

V případech vzniku krizové situace se ÚNK stává součástí UKŠ.

Plněním úkolů **na úseku ochrany rostlin** v krizových situacích je ministrem zemědělství pověřena Státní rostlinolékařská správa ČR (SRS).

Organizační strukturu SRS tvoří Ústředí SRS, územní útvary SRS, fytokarantenní inspekce a odbor diagnostiky SRS.

Ministerstvo jako ústřední orgán státní správy pro vodní hospodářství řídí také systém veřejných vodovodů, z čehož vyplývají jeho kompetence na úseku **zásobování vodou a nouzového zásobování vodou v krizových stavech**.

Zásobování vodou je souhrnem činností, jejichž účelem je zabezpečit potřebné množství vody požadované jakosti pro potřeby uživatelů.

Pro zajištění úkolů obrany a bezpečnosti státu je nejdůležitější zabezpečení výroby potřebného množství pitné vody, dále užitkové, napájecí a provozní vody.

Zabezpečení potřebného množství vody v situacích, kdy může dojít k vyřazení stávajících systémů zásobování vodou je složitým úkolem.

Část provozovatelů vodovodů by nebyla v krizových situacích schopna zásobování zabezpečit vlastními silami a prostředky ani při snížení normy pro dodávky vody na nejnižší hranici.

Pro zabezpečení úkolů **nouzového zásobování vodou v krizových stavech** byla v minulosti, za existence s. p. „Vodovody a kanalizace“ vytvořena „**Vodotechnická služba CO**“, která byla v roce 1991 delimitována na ministerstvo zemědělství.

Za krizových stavů, včetně válečného stavu, je jejím hlavním posláním zabezpečování podmínek pro činnost národního hospodářství a nouzového zásobování vodou, provádět záchranné a likvidační práce na vodohospodářských zařízeních, likvidace havarijních úniků závadných látek do vod a půdy a získávání nových vodních zdrojů.

Pro zabezpečení její činnosti v krizových stavech jsou vytvořeny mobilizační rezervy a za válečného stavu jsou pracovníci subjektů zproštěni mimořádné služby v ozbrojených silách.

Mobilizační rezervy jsou uloženy ve skladech SSHR.

Hodnocení současného stavu zajišťování obrany a bezpečnosti rezortem

Základním dokumentem ministerstva pro zajišťování obrany a bezpečnosti je krizový plán ministerstva. **Pracovním orgánem ministra** pro řešení krizových situací je **krizový štáb MZe**.

Odborným pracovištěm ministerstva, s povinností připravovat, koordinovat a zabezpečovat řešení úkolů rezortu je **odbor krizového řízení**.

Pro činnost orgánů krizového řízení jsou na ministerstvu postupně vytvářeny personální, materiální a další podmínky.

Při součinnostních cvičeních rezortních služeb je prakticky ověřována připravenost krizového managementu ministerstva a subjektů hospodářské mobilizace a materiálu mobilizačních rezerv na řešení krizových situací.

Finanční zabezpečení úkolů ministerstva pro přípravu a řešení krizových situací bylo do roku 1999 včetně uplatňováno cestou SSHR.

Od roku 2000 jsou také na ministerstvu zemědělství vyčleněny finanční prostředky na personální přípravu, přípravu krizové dokumentace, vybudování a materiální vybavení pracoviště krizového štábu a na další výdaje nezbytné pro aplikace právních norem krizové legislativy.

Část finančních prostředků je plánováno použít na vypracování studií a odborných norem, které budou podkladem pro zpracování koncepcí a národního krizového plánu.

Další finanční prostředky pro zabezpečení úkolů krizového řízení ministerstva, hlavně na zajištění součinnostních cvičení rezortních služeb, jsou pro ministerstvo zajišťovány SSHR a Hlavním úřadem Civilní ochrany ČR (HÚ CO).

Od roku 2001 bude převážná část finančních výdajů uplatňována ve skupině 5 rozpočtové skladby - výdaje na bezpečnost státu.

Předpokládá se, že v rezortu ministerstva bude na zajištění obrany státu a bezpečnosti ročně vynakládána vyšší částka než doposud.

Zabezpečení výroby a dodávek nezávadných potravin

Zemědělská výroba v ČR ve všech komoditách byla v uplynulých letech schopna pokrýt požadavky k zabezpečení potravinami pro obyvatelstvo i pro ozbrojené složky.

Pro zabezpečení výživy obyvatelstva v krizových stavech jsou vytvořeny **státní hmotné rezervy**, v nichž jsou uloženy zásoby základních produktů zemědělské a potravinářské výroby, odpovídající potřebám zabezpečení obyvatelstva a ozbrojených sil. Jedná se o minimální limit zemědělské produkce, který má být stále k dispozici.

V případě krizových situací s delší dobou trvání, především v případě válečného konfliktu, se předpokládá přistoupit k regulačním opatřením v prodeji zboží popř. na základě rozhodnutí vlády ČR k uvolnění hmotných rezerv.

Veterinární zabezpečení je řešeno podrobně **krizovým plánem SVS**, který zahrnuje soubory opatření se zaměřením na živočišnou výrobu, potraviny živočišného původu ohrožující zdraví obyvatelstva, na výskyt nebezpečných nákaz přenosných na hospodářská zvířata, případně na lidi.

Součástí krizového plánu SVS je **pohotovostní plán pro případ výskytu nebezpečných nákaz** (např. slintavky a kulhavky).

V organizační struktuře SVS je pro řešení krizových situací vytvořeno **krizové centrum SVS**, které může plnit úkoly koordinace a řízení zdolávání nebezpečných nákaz. Zabezpečení ochrany rostlin je řešeno podrobně **krizovým plánem SRS**.

Při řešení krizových situací se orgány veterinární služby a orgány služby ochrany rostlin podle potřeby začleňují mezi ostatní složky IZS.

Zabezpečení nouzového zásobování vodou je řešeno podle právních norem u nichž probíhá v současné době novelizace.

Zabezpečení **zejména pitnou vodou** se v celosvětovém měřítku stává problémem často i v běžných stavech.

V České republice téměř 14 % obyvatel pije závadnou vodu ze studní, které z 98 % nesplňují hygienické normy. Podle propočtů Světové banky potřebujeme investovat do výstavby vododůdů přes 29 miliard korun.

Velký význam pro zásobování vodou má současný **stav vodních zdrojů**.

V ČR jsou vodní zdroje omezené. V propočtu na jednoho obyvatele činí jednu pětinu celosvětového průměru a jednu polovinu až jednu třetinu evropského průměru.

Kapacita vodních zdrojů v ČR, přibližně od začátku druhé poloviny tohoto století, již nestačí potřebám jejich užívání.

Zásobování vodou v krizových situacích bylo dosud řešeno „Vodotechnickou službou MZe“. Uvedený systém se při řešení nedávných krizových situací neosvědčil především v důsledku změn ekonomických podmínek, legislativních změn, privatizace s. p. Vodovody a kanalizace, které v minulosti zabezpečovaly nouzové zásobování vodou.

V rámci přípravy na řešení krizových situací byla na MZe v roce 2000 zpracována a Bezpečnostní radou státu (BRS) přijata „Koncepte zabezpečení obyvatelstva pitnou vodou v krizových situacích“. Jedním z opatření usnesení BRS je vytvoření Služby nouzového zásobování vodou a její začlenění do IZS mezi „ostatní“ složky.

Zabezpečení vodou pro potřebu ozbrojených sil

Jedním z aktuálních úkolů je zabezpečení vodou pro potřebu ozbrojených sil. Úkol patří do oblasti obranného plánování a je řešen v součinnosti s Generálním štábem AČR. Jako první část úkolu byl zpracován „Návrh zásad plánování, financování a řízení výstavby a údržby obranné infrastruktury“ pro oblast „**vodohospodářská infrastruktura**“.

Infrastruktura má zahrnovat soubor stacionárních objektů a zařízení využitelných za stavu ohrožení státu, nebo válečného stavu pro zabezpečení potřeb ozbrojených sil.

Výstavba systému bude představovat úpravu, vybavení potřebným zařízením a bezpečnostní zabezpečení vybraných stávajících objektů, případně komplexní výstavbu nových objektů.

Politické, ekonomické a legislativní změny, ke kterým došlo v nedávných letech, si vyžadují **upřesnění úlohy rezortu při zabezpečení obrany a bezpečnosti státu**.

Limitující stránkou rezortu jsou ekonomické možnosti. Ty v současné době umožňují pokrýt jen úkoly k vybudování systému krizového řízení ministerstva a zabezpečení opatření k řešení nejpravděpodobnějších a nejzávažnějších krizových situací.

Hlavním cílem koncepte ministerstva zemědělství při zajišťování obrany a bezpečnosti by mělo být dosažení takového stavu připravenosti rezortu na řešení krizových situací, který zabezpečí hlavní podmínky pro přežití obyvatelstva a požadovanou úroveň životních podmínek i v nejtěžších krizových situacích.

Další cíle konceptu souvisejí se zachováním nezbytných podmínek pro život hospodářských zvířat, zemědělské a potravinářské výroby, lesního a vodního hospodářství, vodních zdrojů a dalších přírodních podmínek.

V dokumentu „Obecné zásady krizového plánování v ČR“ byla ministerstvu jako subjektu krizového plánování stanovena **gesční odpovědnost** za zpracování typových a operačních plánů k řešení krizových situací:

- narušení hrází významných vodohospodářských děl se vznikem průlomové vlny,
- hromadné nákazy hospodářských zvířat nebo polních kultur velkého rozsahu,
- narušení dodávek potravin velkého rozsahu,
- narušení dodávek pitné vody velkého rozsahu.

V období krizového plánování bude úkolem ministerstva:

- ❑ **zpracovat** koncepci krizového řízení ministerstva, typové a operační plány pro druhy krizových situací v gesci MZe a vlastní krizový plán,
- ❑ **poskytnout pomoc** zpracovatelům krizových plánů v oblasti své působnosti,
- ❑ **zajistit** reorganizaci rezortních služeb v souladu s novými právními normami,
- ❑ **podílet se na plnění dalších úkolů** při obranném plánování a civilním nouzovém plánování.

Závěr

V návaznosti na nově přijaté zákony krizové legislativy a branného zákonodárství, Bezpečnostní strategii České republiky, zkušenosti z krizových situací nedávných let a vývoj mezinárodní situace se přistupuje k zpracování koncepčních materiálů v oblasti krizového řízení.

Z tohoto procesu by měly vyvstat požadavky na upřesnění úlohy rezortů při zajišťování obrany státu a bezpečnosti.

Velký význam pro dosažení potřebné úrovně zabezpečení obrany státu a bezpečnosti bude mít také přístup managementu krizového řízení k plnění úkolů jak v období zpracování dokumentů krizového řízení, tak v období vlastních příprav u subjektů, které opatření k řešení krizových situací budou realizovat nebo zabezpečovat.

Ačkoliv neexistují hotové odpovědi, je zřejmé, že cesta vpřed bude vyžadovat zvýšenou transparentnost v obranném plánování a společný přístup. Pokud jde o většinu zemí, bude nutno činit obtížná rozhodnutí a bude zapotřebí zvažovat otázky, které až dosud byly tabu, jako je specializace rolí pro menší země - tj. dělba vojenských úkolů mezi jednotlivými zeměmi. Částečným řešením by mohla být regionalizace, kdy by několik zemí sdružilo své armády a každá z nich by se specializovala na určitou oblast. Jako precedens by mohl posloužit příklad Beneluxu. Ať už strategie budou jakékoliv, myšlenka bezpečnosti zajišťované prostřednictvím aliance je jediný rozumný přístup.

*Chris Donnelly,
zvláštní poradce NATO pro otázky střední a východní Evropy
NATO review (české vydání), léto-podzim 2000*